

ARCHIWUM
LEGIONÓW
i N. K. N.

Nr 1143

U ELIBERAREA
EI

ZAMFIR C. ARBURE

UKRAINA

ȘI

ROMÂNIA

după
No. 1143.1

~~Bibliothèque
Ukrainienne
à
Lausanne.~~

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII

19, Strada Regală, 19

1916.

1659

Prețul 40 bani.

1143

leg. 1503

EDITURA UNIUNEI PENTRU ELIBERAREA
UKRAINEI

ZAMFIR C. ARBURE

UKRAINA

și

ROMÂNIA

No.....

Bibliothèque

Ukrainienne

à

Lausanne.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII

19, Strada Regală, 19

1916.

1659

No.....

à

Lausanne.

I.

D-NUL N. IORGA ȘI D-RUL RACOVSKY

«Mântuitorul a venit ca să înfrățească toate neamurile, și nu să le dușmănească».

Sf. Augustin (Cetatea Domnului).

Doi fruntași ai lumii noastre culte — d. profesor N. Iorga și d. Tache Ionescu au scris și au vorbit de pe tribuna parlamentului despre Ukraina și poporul Ucrainean; atât însă cel dintâi — om de o cultură mare —, cât și cel din urmă — om de mare talent — au dat dovezi netăgăduite că cunosc foarte puțin chestiunea Ucraineană.

Și dacă fruntașii netăgăduiți ai păturei noastre culte știu așa de puțin despre poporul Ucrainean, apoi, ferește, că pătura pe care o reprezintă acești luceaferi a intelectualității noastre românești știe și mai puțin.

Ca amic al poporului rutean, asuprit și subjugat, cred de datoria mea să luminez, pe cât îmi este cu putință, întunericul ce învăluie această chestiune în mintea păturei noastre culte.

D. profesor N. Iorga în revista sa «*Neamul Românesc*», vorbind despre broșura: «*Rusia Taristă*», presintată de mine opiniei publice române, resumează ast-fel părerile sale istorice despre poporul Ucrainean: «Rutenii sunt cunoscuții noștrii dușmani din Bucovina, cari, favorisați, din

«răsputeri, de administrația imperială a Bucovinei, ne
 «ocupă satele, ne desnaționalizează tineretul, ne răpesc
 «școlile, ne încalcă drepturile, ne ascund existența prin
 «statistice măsluite.

«Vechi simpatii — nu e așa?

«Broșura aduce o hartă. Urkaina cu 38.000.000 de
 «locuitori, merge până în Caucas, luând toată coasta
 «Mării Negre, plus un mare colț din Basarabia sudică,
 «cu Cetatea-Albă cu tot.

«Iși poate închipui oricine ce fericire ar fi pentru noi în
 «viitor să fim închiși între cei patru vasali ai Germaniei
 «prin agentura dinastică din Viena: Ungurii, Polonii, Ru-
 «tenii și Bulgarii, unii «autonomi» alții «independenți».

«Dar să spunem două cuvinte despre temeiul istoric
 «al acestor revindicații.

«Cultura, viața politică rusească au pornit în Vestul
 «cu veche bază etnică tracă. Prin creștinism și alte in-
 «fluente bizantine, Chievlul a predominat întâiu. Apoi au
 «venit Tătarii. Din înnecul lor, Rușii au răsărit sub
 «firma moscovită. Dar Vestul rutean a rămas Lituaniei,
 «unită apoi cu Polonia. Țărănimea a protestat prin răs-
 «coala din care au ieșit Cazacii, cari s'au întins până la
 «Cuban. Apoi s'a amestecat Austria.

«Ajunge atât pentru a vorbi de altă tradiție? Și o deo-
 «sebire dialectată pentru a vorbi de altă limbă?

«Atunci avem și o limbă moldovenească și o nevoie
 «de Stat separatist a Moldovei.

«Și te trezești că la Viena s'or fi gândit și la aceasta »...

Rezumată astfel istoria unui popor sugrumat de un
 șir lung de inichități istorice, numai simpatică pentru cel
 nedreptățit nu poate fi: In ceia ce privește considerația
 că rutenii, polonii, ungurii, bulgarii, germanii și multe alte
 neamuri ar fi dușmani *cunoscuți* ai poporului nostru

— o cred absolut greșită; dușmănia între popoare e o născocire a claselor suprapuse, și această dușmănie în conștiința și mintea sănătoasă a poporului român nu există. Dovada folksclorului nostru român, în care se oglindește blândețea și dragostea adevărat creștinească a neamului nostru, care n'a fost niciodată și nu este nici anti-maghiar nici antibulgar, antigrec, antigerman sau antisemit

«Simpatii vechi ne dojenește d. profesor. Ei și? Așa este.»

Născut la Cernăuț, am petrecut copilăria mea în castelul din Crasna a baronului Manolache Stârcea, unchiul meu și acolo tovarășii de joacă 'mi-au fost copii de țărani români și ruteni. D'aci d-le Iorga datează «vechii simpatii — nu e așa?». Ei bine, tocmai de acolo știu, că nu există în conștiința neamului meu dușmănia pentru poporul rutean; precum nu există nici germanofobia, nici antisimitism. Toate acestea *uri naționale* sunt născocite de către cei, pentru cari *divide et impera* este leit-motivul concepțiunilor lor naționale. Nu este vina poporului rutean din Bucovina, că în lupta sa pentru existență, el a găsit în pătura sa suprapusă mai multă dragoste, mai multă abnegațiune și jertfa pentru nevoile sale culturale și economice, decât a găsit neamul nostru român în pătura sa suprapusă. D'aci școli rutenești, instituțiuni de cultură numeroase, mii de biblioteci rutenești, muzee, etc. în Bucovina, atât de săracă în școli românești și instituțiunile de cultură românească. Ca ilustrație pot invoca în această privință faptul că la subscripțiunea donațiunilor pentru întemeierea și susținerea orfelinatului român din Cernăuți, nu s'a putut obține nici un ban de la avuții noștri și că singurul repausatul Eugeniu Carada a fost acela care a donat 12.000 lei prin intermediul meu, repausatului baron N. Hurmuzachi, cumnatul meu. Rutenii din Bucovina au

avut doi mețenați ruteni cari au jertfit milioane pentru instituțiunile culturale rutenești.

Și atunci!... rutenii sunt de vină că ni se răpesc școlile, ni se desnaționalizează tineretul?...

În ceia ce privește harta, tipărită de mine și pe care d. profesor Iorga a văzut că această hartă cuprinde «un mare colț din Basarabia cu Cetatea-Albă cu tot», apoi se vede că istoricianul nostru n'a citit că pe frontispiciul hărții este tipărit că această hartă e pur *etnografică*, ci nu *politică*. Harta e făcută după lucrarea lui d-rul Ratner, care așează pe ruteni în proporție de 17 0/0 în sudul Basarabiei

Atunci!?...

În fine închipuirea cu care d. N. Iorga isprăvește articolașul său — mă lasă absolut indiferent, pentru că la această închipuire am de răspuns cu altă închipuire mult mai reală și mult mai groaznică: Iși poate închipui oricine ce fericire ar fi pentru noi românii în viitor să fim închiși între cei patru vasali ai Rusiei, prin agentura dinastică a Holsteinelor din Petrograd: *Ungurii, Sârbii, Polonii și Bulgarii*, unii «autonomi», alții «independenți»¹⁾.

1) Lucru foarte ciudat dar și foarte logic. În privința independenței Poloniei și Ucrainei, d. N. Iorga, naționalist se apropie perfect de bine în păreri de d. Dr. Racovski, leaderul social-democrației din România.

Dr. Racovski serie în această privință că: «restabilirea Ucrainei. e o utopie.

«Nu știm dacă ucrainenii nu preferă prefacerea *Rusiei însăși* în «stat federal. Pe urmă de unde se trage concluziunea că acest imperiu nou ne va fi aliatul? De ce să nu fie aliatul Rusiei și *cu ea împreună*, couduse de acelaș interes capitalist, să năzuiască spre «gurile Dunărei și Constantinopole».

Și de aci concluzia e firească, de și din punctul de vedere *etic* lucrurile se încurcă — Austria care pare că sprijinește revendicările

Ca român din Basarabia prefer influența regimului european al Imperiului Austriac înrâuririi regimului asiatic al absolutismului rusesc. Preferința e logică pentru orice om cu mintea sănătoasă.

Aceste zise se trec la deosebiri esențiale ce există între modul meu de a fi naționalist și acela al eruditului nostru istorician.

ukrainenilor, ar sprijini de sigur și revoluția socială în Rusia. Și atunci!... De altfel, Maestru Marx a fost totdeauna pentru eliberarea Poloniei, fără a privi această eliberare din punctul de vedere capitalist rus sau german. Dar Marx a murit și dacă ar fi trăit de sigur că n'ar fi fost marxist.

II.

NAȚIUNEA ȘI OMENIREA

Multe din ideile politice și religioase să manifestă în trei faze distincte: *la început* pentru aceste idei promotorii lor, ideologii și prozeții sunt persecutați, aruncați în temnițe, trimiși în ocnе sau răstigniți pe crucee; *apoi în a doua fază* ideia propagată domină lumea și devine una din temeliiile statului și *atunci se manifestă a treia fază* în care în numele ideii ce domnește peste tot sunt persecutați cei cari neagă această idee.

Ast-fel s'a întâmplat *cu toate religiile de stat* și dacă am fi adunat osămintele tuturilor oamenilor cari au fost uciși în secolul IV și V pe timpul discuțiilor private la dogmele bisericești, apoi am fi putut forma o întregă verigă de munți; puțin mai încoace în secolele XI, XII și XV, din osemintele oamenilor uciși în numele bisericii catolice s'ar putea înălța un nou Mont Blanc.

În sfera politicei *naționalismul* trece și el în istoria sa prin trei faze distincte.

În faza întâia dânsul nu este opus altruismului și solidarității umane; în faza a doua devine întemeetorul unei culturi deosebite pentru fiecare neam, iar în faza a treia în numele lui se robesc și să desnaționalizează alte neamuri, alte popoare; și această a treia fază de-

vine propriu zis antiteza ideiei din faza întâia a dezvoltării sale.

De pildă, lupta Ungurilor cu Austriacii de la 1848 pentru neatârnrarea națională a Ungariei, ne arată naționalismul *în întâia fază* a dezvoltării sale, iar astăzi Ungaria liberă și independentă când strivește și nimicește pe frații noștri de peste munți în numele naționalismului Maghiar, este firește *în a treia fază a ideiei naționale*.

Istoria liberării Italiei de sub jugul austriac a fost o poemă eroică în care istoria a înregistrat personalitățile titanice ca Mazzini, Garibaldi, Mare Aureliu, Safi, Pianori și Pisacane.

Luptătorii cari urmau pe acești luceaferi ai Italiei urcându-se pe eșavod sau murind pe câmpul de luptă căutau cunoscutul cântec italian.

Siam venuti a morir per nostro lido
Eran trecento, eran giovani e forti:
E sono morti!

Apoi după întemeierea Italiei și mai cu seamă în ultimii 30 ani în Italia modernă s'a format și sa organizat *un partid imperialist* al cărui membrii declarându-se de naționaliști italieni, formează un tip *de djingo* cari cred în menirea civilizatoare a războiului. Ei propovăduiesc ca vărsarea de sânge face națiunea mai bărbătească mărind *elanul* patriotismului.

Deviza acestui djingo este convingere: «că atunci când națiunea începe a degenera, ia trebuie să caute salvarea într'un războiu care singur poate să o regenereze» (Rapport-d'Annunzio).

Despre această deviză Mac Cullah scrie: «Noi am iubit și mult am compătimit pe frumoasa Italie acum 50 ani, acum vedem că ne am înșelat când am crezut în lacră-

mile ei, ne-am înșelat că libertatea va fi un leac pentru rănilor adânci ale Italiei; astăzi Europa întreagă vede cum Italia altă dată robită stă în fața iei ca o surată fără de rușine».

Aceasta este părerea unui englez. Dar iată un italian fiul marelui Giuseppe Garibaldi. Cipriani Garibaldi care scrie despre naționalismul italian din zilele noastre :

«Naționaliștii noștri voesc războiul pentru că sunt convinși că războiul va regenera națiunea dar ce fel de războiul poate să fie în Tripolitania când orice italian știe că Turcia n'are o marină, n'are putința să trimită în Tripolis o armată.

«Djingo italian inundă țara cu ziare tipărite în care mici ciocniri pe malul Tripolitaniei sunt transformate în mari lupte; Djingo strigă despre triumful nostru când știm cu toții că armata noastră se luptă sub scutul tunurilor flotei italiene.

«Lumea întreagă care ne privește — râde și petrece.

«Suntem adevărați Tartareni din Tarascon, care au purces la vânatul leilor»; și mai departe tot Cipriani Garibaldi zice: *Acum e aruncată în noroiu și sânge frumoasa tradiție a națiunii italiene lăsată nouă prin testament de către bătrânul meu tată Giuseppe Garibaldi.*

«Altă dată noi luam armele în mână pentru apărarea națiunilor subjugate, altă dată ne-am luptat pentru libertatea, altă dată tineretul italian cădea pe câmpul de luptă pentru desrobirea Americii, Poloniei, Greciei și jertfinduse pentru libertate, aceste jertfe sfinte nici odată n'au cerut nici o compensație, nici o recompensă; astfel a fost naționalismul nostru italian când a scris paginile de aur a istoriei Italiei moderne; altă dată poporul italian jertfea floarea tineretului său pentru a rupe lanțurile de pe picioarele popoarelor subjugate iar acum în

numele națiunii triumfătoare noi ucidem și jefuim pe bieții arabi».

În aceste citațiuni vedem cum se *oglesc cele trei faze a ideii naționale*.

Firește că, faza a treia a naționalizmului nu este și nu poate să fie un stimulator născut din sufletul poporului, ci se inoculează pe conștiința poporului întotdeauna de către cei cari culeg fructele aberațiunii *conștiinței întunecate* a unei națiuni ce pornește în război de cucerire.

Astfel în războiul tripolitan al Italiei se știe că rolul de frunte a jucat *banca din Roma* precum în războiul Rusiei cu Japonia rolul covârșitor a jucat *banca Ruso-Franceză* iar în războiul din Maroc *banca de Pays bas*.

În războiul italian banca di Roma având în fruntea sa pe bancherul Pacelli au împins Italia în acest război tocmai în momentul când din cauza unor speculațiuni riscate, acea bancă trebuia să dea faliment.

Apoi după ce s'au măcelărit zecimi de mii de arabi, când s'au distrus sute și sute de sate arăbești, când s'au necinstit femei și s'au ucis copii, Italia întreagă a aflat că, dânsa a cucerit o țară de nisip și de pietre, că atât din punctul de vedere agricol cât și din punctul de vedere comercial țara cucerită n'are nici o valoare și că pentru Italia ar fi mult mai bine dacă paralele cheltuite pentru acest războiu s'ar fi întrebuintat pentru înființarea de școli, de spitale, de drumuri, de căi ferate nu în Tripolitania ci în Sicilia și Sardinia.

În Italia există provincii care numără 70% de analfabeți; în satele mai jos de Venetia apa potabilă se aduce în luntre, și malaria decimă populațiunea Calabriei.

A coloniză Tripolitania cu Italieni cari formează prisosul populațiunii Italiei nu se va putea, de oarece co-

lonistul italian, muncitor, viguros, preferă America cu solul ei bogat unde se și așează. Astfel dar întreg războiul tripolitan al Italiei nu este decât *o speculațiune necinstită a bancherilor italieni*.

Cu atât mai mult că în chiar Italia există teritorii cu o populațiune destul de rară și impoporarea acestor provincii ar fi mult mai folositoare și mult mai reale.

După spusele lui Mac Cullah, lupta italienilor din Tripolis se poate rezumă în următorul mod, cel puțin în ceia ce privește orașul Tripolis :

a) *Armata turcă în Tripolis n'a fost, de oarece a plecat toată.*

b) *La luarea orașului lângă baterii nu s'a găsit nici un om.*

c) *Forturile orașului erau cu desăvârșire inofensive pentru flota italiană care a bombardat Tripolisul.*

Așa dar, italienii au luat un oraș părăsit de apărătorii săi.

În ziarul «*Westminster Gazette*» în lunile Octombrie, Noembrie și Decembrie din anul 1913 sunt tipărite corespondențele acestui englez, în care se descriu toate ororile săvârșite de către armata italiană prin satele arabe. Corespondentul povestește cum sergenții italieni omorau câte 10 și 20 arabi inofensivi, fără arme și apoi se laudau cu isbânzile repurtate ; încheie corespondențele sale Mac Cullah cu următoarele cuvinte : *Ororile care le-am văzut m'au făcut să scot fotografii la fața locului pentru că lumea civilizată avea dreptul să nu mă creadă de oarece era vorba de un popor civilizată, de un popor european.*

Astfel dar ni se înfățișează naționalismul în faza 3-a a manifestațiunii sale istorice.

Fără ca să încerc de a înșiră toate elementele din care se compune cestiunea națională, mă mărginesc a prenu-

mărâ cele două elemente esențiale și de căpetenie pe care se întemeiază concepția națională anume, *rasa și limba*.

Rasa ca tip și limba ca formă psihică a colectivului național.

Și înainte de toate nu trebuie să amestecăm *naționalismul* cu *patriotismul* deoarece există o deosebire esențială între aceste două concepții.

Astfel, noi vedem că republica elvețiană este compusă din trei naționalități: cea germanică, franceză și italiană, dar patriotismul elvețianului este unul și același pentru cele 3 naționalități deosebite.

Cestiunea națională în concepția sa esențială n'are propriu zis nimic *idealist*, nimic înălțător în sensul larg umanitar, precum îl are de exemplu vechea formula democrației europene *libertatea, egalitatea, fraternitatea*; cestiunea națională asemenea n'are în ea nimic *democratic* pentrucă deșteptarea națională nu impune neapărat vre'o schimbare în sensul democratic a relațiunilor reciproce între clasele sociale, solidaritatea între cari în sânul unei națiuni se întemeiază numai și numai pe hotărârea tutulor *de a păstra limba și rasa și nimic mai mult*.

De aceia tocmai *naționalist* poate să fie un boier de baștină și unu badea Ion orișicare.

Dreptatea în naționalism nu este *dreptatea omenirei întregi*, ci dreptatea care îmbrățișează numai și numai pe un colectiv circumseris într'un popor *de același tip și de aceeași limbă*.

Această dreptate nu este inherentă numai societății umane și o vedem manifestându-se și printre alte viețuitoare de pe pământ, de și desigur nu într'un mod așa de conștient ca la om; astfel naturaliștii adeseori au descris și descriu instinctul naționalist între diferite specii de animale sălbatice, arătând cum turmele de tauri și

bizoni în America apără cu înverșunare pășunile lor în contra încăleărilor altor turme de tauri și bizoni; astfel termiții din Africa, un fel de furnici mari, apără furnicăriile lor de năvala altor societăți de furnici.

Provocatorii mișcărilor de redeșteptarea națională, eroii și martirii luptelor pentru neafârțarea națională adeseori când naționalismul a trecut în faza a treia a dezvoltării sale se transformă în călăi și tirani al altor națiuni căci dreptatea care stimula pe acești eroi și martiri naționali a fost dreptatea pentru națiunea lor și nu dreptatea pentru toți; de aceea Rusia care a suferit jugul tătar în curgerea de două secole, liberându-se de sub acest jug, astăzi asuprește poporul Polon și poporul Ukrainian, poporul finlandez și Român din Basarabia.

Naționalismul mai are și ghinionul de a se preta adesea ori și de a deveni o armă docilă în mâinile celor interesați de a pescui în apă tulbure, istoria ne arată că reacționarii din lumea întreagă adăpostiți sub scutul clericalismului sau absolutismului celui mai sălbatec în totdeauna se ascund sub masca naționalismului; în general putem observa că inamicii unui ideal, dușmanii ideilor umanitare totdeauna găsesc util să recurgă la temelia zoologică a cestiunei naționale, pentru a excita ura între popoare sau pentru a îndepărta atențiunea multimei de la cestiunile lăuntrice fie cele sociale fie cele politice.

Naționalismul se pretează la aceste manopere interesate, devine unelta docilă în mâinile celor răi, tocmai pentru că în esența sa nu duce cu sine cerințele înalte umane ci din contră adeseori se pune de-a curmezișul acestor cerințe, pentru că dreptatea inherentă naționalismului se află silită a se pune în conflict cu înalta dreptate umană.

Arătând în rezumat partea negativă a *naționalismului* să ne ferim a judeca această cestiune numai și numai din punctul de vedere negativ, căci vom fi nedrepti și *vom greși condamnând naționalismul* pe temeiul acestor argumente negative.

Să nu perdem din vedere că dacă nu există doi indivizi din acelaș mediu social educați în acelaș mod, aparținând aceleiași națiuni, cari să se asemenea, apoi deosebirea *individualităților colective* este și mai adâncă și mai deosebită; și precum fiecare individualitate umană aduce cu sine în viața mediului său social, în cercul semenilor săi *sufletul, intelectul său deosebit*, apoi cu atât mai mult o națiune, un popor, deosebit aduce cu sine *individualitatea sa națională, sufletul său colectiv* pe care îl revarsă în *tesaurul omenirii întregi*.

Ideile generale umane, progresul universal sunt rezultanta activității diverselor națiuni ale Europei; deși fiecare din aceste naționalități își au format modul său de *a privi lucrurile, codul său moral și a întrupat frumosul pe căi deosebite și într'un mod deosebit*.

Lung a durat întunericul pe lume până a apărut soarele *culturei Europene* și câtă bogăție sufletească s'a acumulat pentru a da naștere acestor culturi rafinate europene și *câte națiuni s'au stins și s'au risipit în amurgul civilizațiunei noastre*.

Așa dar, dacă este incontestabil cum că fiecare naționalitate aduce cu sine o deosebire esențială în complexul omenirii întregi, apoi și nemai tăgăduit este că nu există pe lume *nici un popor, nici o singură națiune care să poată cuprinde în sine sufletul omenirii întregi, care să poată îmbrățișa întregul adevăr și a întrupa întregul frumos*.

Și ca consecință a acestui adevăr istoric care în relief

se degajează din sinteza istoriei omenirii, vedem că spre unirea spre contopirea iar nu spre desființarea națiunilor pășește viața Europei de la apus, adică spre *autonomia națiunilor, spre federațiunea națiunilor din care se compune omenirea.*

Firește că noi contimporanii mai trăim încă sub influența ideilor vechi, sub silnicia metodelor brutale de acțiune, dar *viața socială care se închiagă deja împrejurul nostru ne arată calea pe care merge omenirea.*

Din această viață socială se degajează deja marea sinteză a adunării omenirii întregi pentru rezolvarea cestiunilor generale cari ating de o potrivă fiecare națiune din care este compusă omenirea; așa dar nu spre *izolare*, nu spre *dușmănie*, ci spre *unire* și *armonie* este îndreptată azi mișcarea și deșteptarea națională menită a reforma radical *viața universală* a omenirii.

Așa dar, nu spre nimicirea naționalităților pășesc astăzi popoarele, ci spre apropierea dintre diversele naționalități, apropiere menită a împărtăși *tezaurul adunat de spiritul omenirii întregi eului* fiecărei naționalități — *aceasta dintr'o parte, iar din altă parte* a turnă în tezaurul omenirii bogățiile sufletești deosebite a individualităților naționale; pentru ca din aceste două izvoare sufletești — *una a omenirii întregi, iar alta a fiecărei națiuni în deosebi* să se adape întreaga suflare luminată a omenirii de pe pământ.

Dacă aruncăm o privire în jurul nostru, dacă aplecăm urechea la vocea mulțimelor ce se adună *în organizațiuni politice și sociale formidabile*, vedem că omenirea într'un mod nediscutabil pășește astăzi *pe calea unei organizațiuni universale internaționale.*

Cauzele cari împing omenirea pe această cale sunt:

1. Desvoltarea și înmulțirea căilor de comunicație;

2 Constantă întindere a piețelor internaționale;

3. Treptata disparițiune a deosebirilor etnografice multumită tehnicei și descoperirilor științifice cari devin patrimoniul tuturor națiunilor; și

4. Deșteptarea conștiinței în masele poporului multumită instrucției, care încet câte încet *formează una și aceeași conștiință umană generală.*

Toate aceste cauze dau naștere unor organizațiuni internaționale care nu sunt altceva decât sâmburele viitoare *organizațiuni sociale și politice a națiunilor unite într'o singură omenire*; astfel avem astăzi biourul internațional al poștei, telegrafelor și căilor ferate la Berna, al muncii la Bazel, al agriculturii la Roma, al igienei la Paris, al cercetărilor maritime la Copenhaga și așa mai departe.

Despre legătura între academii și alte instituțiuni științifice nici nu mai vorbesc, deoarece aceste instituțiuni de mult deja formează o instituțiune internațională.

Așa dar timpul în care trăim tinde nu numai la priererea lumii care ne inconjoară dar și *la unirea și solidaritatea* la a simpatiza cu această lume imperfectă.

Simpatia universală, iată acel ciment care *leagă persoana umană cu națiunea și națiunile cu întreaga omenire*, care unește pe fiecare om a parte cu mulțimea; căci niciodată în istoria omenirii coarda personală n'a vibrat așa de tare; niciodată dorul și tristeța personală n'au fost în așa grad, rezunetul mâhnirii pentru că niciodată încă omul nu s'a convins *asa de adânc de solidaritatea intereselor omenești.*

Pierzând prin știință speranța în fericirea de dincolo, *în omenire* omul de astăzi vede că poate găsi o părțicică din acea satisfacție sufletească, care îl frământă și nu îi dă liniște.

In simpatia pentru neam și omenire el caută conso-
lațiune în dorul său după *un ideal*. Atât sufletul nostru
cât și știința ne șoptesc că numai în *etică mai e scăpare*
pentru omul modern; sufletul nostru tinde către acele
înălțimi senine în vârful căror stă ca simbol *omenirea*.

Aceste toate trebui să ne amintim în zilele de sânge,
de lacrimi și de doliu, prin care trece omenirea, mulțu-
mită domniei capitaliste.

Fără aceasta — *civilizațiunea* va pieri și omenirea se
va întoarce spre *sălbăticie*, precum aceasta s'a întâmplat
în Istorie de atâtea ori...

No. 10
Bibliographie
Ukrainienne
à
Lausanne.

III.

POPORUL UKRAINIAN

Sub denumirea de *Ukraineni*, *Ruteni*, *Maloruși*, *Hocholi* sau *Ruși meridionali* etnografii recunosc o națiune de rasă slavă, care locuiește întregul litoral dintre Tissa (partea superioară a râului) la apusul Carpaților în Ungaria și până la Don în Rusia; dela malurile Niemenului în Rusia până la Marea Neagră. Teritoriul acesta e cam de 13.500 mile geometrice pătrate și e mai mare decât Franța întreagă.

După datele statistice ¹⁾ Ucrainenii formează covârșitoarea majoritate în următoarele gubernăminte ale imperiului rus:

gub. Pultava . .	92,2 %	din totalul locuitorilor
» Podolia . .	81,0 %	» » »
» Charcow . .	80,7 %	» » »
» Kiew . . .	79,1 %	» » »
» Wolinia . .	70,1 %	» » »
» Ecaterinoslav	68,8 %	» » »
» Cernigow . .	66,8 %	» » »

În cele din urmă două gubernăminte sunt însă județe unde Ucrainenii formează 88,8 % din totalul popula-

¹⁾ Fortunatoff, M. B. Ratner, etc.

țiunii. Apoi în gubern. Herzon locuiesc 53,6%, în gub. Cubani 47,4%, în Crimeea 42,2% (în unele locuri 60,6%) Ucrainenii. În fine în Basarabia în două județe, la Akerman 17,7% și Hotin 53,0% Ucrainenii.

În Austro-Ungaria se numără după statistica oficială peste 4.000.000 Ucrainenii și anume în Galiția 3.512.000, Bucovina 480.000, Ungaria 520.000. Așa că în total poporul Ucrainean este format din peste 34 milioane de oameni. Pământul locuit de acest mare popor e foarte fertil; națiunea aceasta e înzestrată de natură cu multe calități sufletești.

Majoritatea linguiștilor serioși, fruntașii slaviști se pronunță pentru desăvârșita deosebire a acestei națiuni de națiunea muscalilor. Astfel *Mikloschitch*, autorul gramaticii comparative a limbelor slave, *Lawrowsky* și mulți alți sunt de această părere. D-nu Iorga, care nu cunoaște nici una din limbele slave, poate dar să se unească cu părerea așa de competentă ca aceia a lui *Mikloschitch*, fără a mai rămânea în regretabilă eroare că limba ruteană e un simplu dialect. Linguistul moscovit *Buslaieff* observă că idiomul rutean să deosebește de cel moscovit prin independența formelor etymologice în declinări și în conjugări, forme cari sunt mai vechi ca cele din idiomul moscovit, — aceasta o știe orice bacalauru din Rusia.

Poetul german *Bodenschedt*, cunoscător adânc al literaturii rusești, traducătorul lui Pușkin și Lermontoff precum și a cântecelor populare a Ucrainei (*Die Poetische Ukraine*) ne zice: «limba Ucraineană e cea mai «armonioasă printre toate limbile slavone și posedă o mare «flexibilitate muzicală».

«Limba Ucraineană, care există tocmai în centru chiar «a lumii Slavone, zice *Loukitch* (*Slawische Blaetter*) este «cea mai înțeleasă de toți slavii. E o limbă armonioasă,

«grațioasă și care să distinge în familia limbelor slavone «prin faptul că s'adoptă lesne la muzică».

Originalitatea limbei Ukrainene și absoluta sa deosebire de limba Rusească se demonstrează și prin faptul, că operile scrise în limba ruteană să *traduc*, în limba rusă, precum și vice-versa, alt-fel nu se pot citi de către cei, cari nu cunosc una din aceste limbi. Ast-fel pentru ca rușii să poată citi povestirile populare scrise de *Marco-Wowtchok*, celebrul scriitor rus Turgheneff a fost silit să le traducă în limba rusă.

În fine or cine s'a îndeletnicit cu citirea hrisoavelor noastre vechi scrise în limba paleo-slavă, știe bine că hrisoavele din Muntenia sunt scrise în limba paleo-slavo-bulgară, iară cele din Moldova în limba paleo-slavo-ukraineană, și că e mare deosebire și între aceste două limbi.

Un popor, o națiune care posedă limba sa particulară care după afirmarea *celor mai competenți slavisti*, nu este un dialect precum ne declar oamenii absolut necompetenți în filologia slavă, ei o limbă prin sine stătătoare — trebuie să fi avut o istorie a sa originală.

Această istorie există, cu toată denegarea d. N. Iorga.

Poporul Ukrainean a pierdut de mult neatârănarea sa, dar, cu toate astea, el posedă o istorie lungă și glorioasă. În secolul XIV și XV Ukrainenii au fost supuși domniei politice a Poloniei, apoi de la secolul XVII ei au căzut sub domnia Moscovită. De aceia tocmăi istoria Ucrainei se află înecată în istoria acestor două state cotropitoare, de aceia istoria acestui popor slav este insuficient cunoscută de către unii istorici și mai cu seamă de marele public.

În periodul anterior secolului al XIII-lea istoria ne arată o federatiune a orașelor libere ruse și în deosebi a orașelor așezați în Rusia meridională. Aceste orașe s'au

grupat în jurul Kievului. Acest period din istoria Ucrainei de obicei este confiscat de către istoricologii rusofili în profitul Imperiului Țarilor din Moscova, deși acest imperiu și are obârgea și origina sa directă în Moscova cu mult mai recentă, de oare-ce nu datează decât de la 1328. Statul moscovit cu instituțiunile sale despotice și mandarinale, întemeiate pe dintreg sub influența tatară n'au absolut nimic comun cu cele așezate la temelia organizațiunii principatelor libere a Rusiei meridionale și septentrionale din secolii XI și XIII. În ceia ce privește istoria Kievului apoi ea este direct legată de cea a Ucrainei cazacești atât prin locul acțiunii, cât și prin rasa făptuitorilor, atât prin instituțiunile sale republicane cât și prin aspirațiunile și idealul politico-social ¹⁾.

În secolii IX și X scriitorii Byzantini și Arabi menționează în actuala Ukraină, pe malurile Dniproului și dincolo de Dnistru, pe malurile Mărei Negre și Azow existența unui popor *rus*, care poseda pe atunci deja multe orașe, cu o populație agricolă și cu o minoritate care forma clasa târgoveților, și clasa militară, alcătuită din *drujină* (cete) în fruntea căror se aflau *Kneazii* mai mult sau mai puțini electivi. Puterile Kneazului pretutindeni fură limitate prin *Vece* (adunarea poporului) și membrii *drujinei*.

Această alcătuire politico-socială s'a menținut până la invazia tătarilor.

Principatele (Kneajestva) s'au format încetul cu încetul în grupuri *corespunzătoare a trei naționalități ruse*:

1. grupul *Kiev-Galițian*, care coprindea teritoriul întreg al națiunii Ucrainene.
2. grupul *Polotxen*, a Rusiei albe locuită de națiunea bielo-rusă.

¹⁾ N. Costomarov «monografiile istorice».

3. grupul *Raxani-Wladimir* cu *Novgorodul* independent format din popoarele moscovite amestecați tare cu poporul fines de rasa mongolă ¹⁾).

Invaziunea tătarilor a fost la 1238 — 1240. Puterea supremă la aceste hoarde sălbatice o dețineau Hanii, considerați ca reprezentanții lui Dumnezeu pe pământ, dar căror totuș era necesar de a avea la rândul lor intermediari între ei și popoare subjugate. De aceea ei sprijineau privilegiile Kneazilor în contra drepturilor poporului (*Wece*). Printre principii sau Kneajii favoriți ai Hanilor tătărăști au fost mai cu seamă întâi Kneajii principatului Wladimir (depe Kliasma, afluențele râului Oka) apoi *principii sau Kneajii din Moscova*, cari trimeteau în dar Hanilor fete frumoase, bani și alte cadouri. Principii din Kiew rămaseră mai nesupuși, mai ursuzi față de Hani și de aceea fură prigoniți.

De atunci, Rusia de la Nord-Răsărit începe a fi numită *Rusia-Mare*, iară partea meridională a platoului purta nume de *Rusia-Mică*.

Principate grupate în jurul Poloțkului n'au fost cotropite de tătari și de aceea tocmai au fost numite *Rusia-Albă*. Această parte a rămas singură liberă p'atunci. Dânsa s'a unit apoi cu Lituania, supunându-se acelorași Kneazi.

Sleită prin lupte continuă cu tătari, Rusia-Mică vezu teritoriul său mereu micșorat, mai cu seamă după ce s'a stins dinastia principilor Galici. În mijlocul secolului XIV Polonia a pus mâna pe Galiția și în acelaș timp Moldova a cucerit o parte bunicică din Podolia, restul Ucrainei căzu sub dominațiunea principilor Lito-Bielo-Rusieni, a dinastiei Ghedeminovici. Acești principii ocupară Kievul și și deteră titlul de Mare-duci ai Lituaniei și a Rusiei.

1) N. Costomarov «*Wremena udelno-vecevago uklada*».

Unitatea națională s'a restabilit atunci întrucât-va, dar nu sub forma veche federativă, ci a devenit un stat feudal. Avantajul însă de care s'a bucurat a fost că a scăpat cu un secol mai de vreme decât Rusia de sub groaznica apăsare și jug al tătarilor; apoi a putut să-și întindă hotarele până la malul Mărei Negre, teritoriul cotropit de hordele barbarilor, avandarda tătarilor Bty-Han.

Pe la finele secolului XV noi cotropitori năvăliră peste Țară aceasta — au fost turci. Poporul Ukrainian se vede silit a fugi dinspre teritorii maritime, orașele și satele meridionale sunt pustiite. Toemai din acest moment istoric partea meridională a Lituaniei *capată definitiv nume de Ukraina*. Boeri feudali din cei mai viteji, pescari și păstori de turme, cu durda la umer — cazaci — fără frică — sunt singuri cari rămân în Țara cotropită, făcând excursiuni până la malurile mării, și pescuind în râuri sau vanând vulpi și samuri în stepe nemărginite, și câștigă existența.

Necesitatea unei lupte fără preget în contra turcilor a menținut organizațiunea feudală, apoi Lituania și Ukraina au fost silit a se uni cu Polonia. Aristocrația celor trei țări parvine a întări această unire la Lublin pe la 1569. Dinastia Ghedeminovici dispărând, Polonia capătă preponderanța în unirea și centrul vieții politice să transferă la Varșovia. Ukraina astfel devine țară de frontieră a statului polon. Aristocrația ruteană se polonisează și trece la catolicism, înaltul cler, unit cu aristocrația prin înrudire caută a supune biserica ortodoxă de la Răsărit supremației Papei (Unia de la Brest din anul 1595).

Antagonismul între vechea aristocrație, recunoscută de către stat și elementul democrat ostășesc a cazacilor, care la rândul său caută a câștiga drepturile egale cu aristocrația recunoscută de stat apoi antagonismul între

aristocrația și pătura țărănească, supusă încetul cu încet clăcășiei și apoi sclaviei, unirea de la Brest —sunt cauze unor răscoale țărănești cari umplu paginile istoriei Ucrainei de la finitul secolului al XVI și până la jumătatea secolului al XVII-lea.

Comuna federativă a cazacilor de pe Dnipro numită *Seci* (rutenește *Sicia*) a *zaporojnenilor* ¹⁾ devine groaznicul avanpost a întregii armate de cazaci, adică a tuturilor celor oprimați, revoltați sau subjugați. Această armată luptă eroic pe două fronturi—în contra Poloniei și în contra Turcilor și Tătarilor.

Care a fost rezultatul final a acestei lupte uriașe? Căzăcimea ukraineană a reușit să debaraseze aproape întreaga țară de elementul polon, și intrară liberi sub protecțiunea Moscovei, adică după proverbul rusesc «au scăpat din foc și au perit în flacări».

Prin tratatul încheiat cu principatul Moscovei la 1654 Bogdan Chimelnitsky, hatmanul revoluționar a armatei cazacilor zaporojneni și a întregii Ucrainei a crezut că va garanta integritatea și autonomia patriei sale, asigurându-i toate libertățile civice și politice prin unirea cu Moscova.

Bietul om n'a cunoscut mentalitatea vicleană mongolică a muscălimei. În curând în virtutea tratatului din Andrusov (1664) Ukraina a fost împărțită între Polonia și Moscova care pentru întâia oară pusese în practica deviza sa favorită: *divide et impera*. De aceea Dnipro a devenit hotarul de despărțire între două părți a Ucrainei, iar partea meridională a țării împărțite a fost supusă Turciei. Un paragraf special, care stipulase această împărțire sună: deșertul etern (stepes) va fi linia de despărțire între cele trei state».

¹⁾ Fortăreață îngrădită și întărită, construită *dincolo de cataracte* (zaporogami) Dniproului în secol XVI-lea.

După obiceiul Moscovei, un timp oare care autonomia Ucrainei a fost menținută în Țara Hatmanilor, adică de pe malul stâng al Dniprului, precum și în *Sici*. Dela Petru-cel-Mare, țarii reușiră să anihileze toate libertățile căzăcești. La 1765 Țara Hatmanilor a fost răpusă dominațiunii depline a Rusiei, iară la 1775 *Sici* zaporojnească a fost distrusă prin ordinul împărătesei Ecaterina a II. Un cântec popular rutean amintește despre această ini-chitate istorică în următoarea strofă drastică :

Iară Țarina Caterina
Cățea blestemată
A distrus Ukraina sărmana
Pentru vecinicie

Cu cât dispărea autonomia politică a Ucrainei înghițită de centralisațiunea autocrată a țărilor, cu atât Țărănimea Ucraineană cădea din ce în ce mai mult sub jugul aristocrației. *Starșinele*, vechi, șefi eligibili ai cazacilor au fost declarați de înobili (*dvoreni*) de către țari, cari își formară din ei slugi plecați. Apoi, când s'a construit Petrograd, țarii trimiseră în Ukraina o legiune de boeri-proprietari de moșii (*Pomeșciki*), cărora dăruiură sate întregi cu pământ și Țărănii declarați robi (*crepostnie*).

Petru-cel-Mare, Ecaterina a II, Pavel sunt împărați cari au nimicit Ukraina.

Sub acești țari, Ukraina de dincolo de Dnipru cade încă odată sub jugul unei aristocrații străine; moșierii indigeni să înstrăinează de națiune, altă dată ei se prefăcură în poloni, iară acum să metamorfozară în muscali.

Țărănimea de pe malul drept a Dniprului a continuat să fie sub dominațiunea magnaților poloni.

Pe la finele secolului XVII și începutul secolului XVIII tot ce a mai rămas din organizarea căzăcească nu încetă de a protesta în contra acestei deplorabile stări sociale.

Răscoalele Țărănești se succedau, pâna la formidabila răscoală de sub Pali, eroul acestor revolte. În curgerea secolului XVIII cete de țărani revoltați (Haidamaki) puseră în fine în primejdie întregul stat polon. (Haidamacina de D. Mardowzew, 1870).

Împărăteasa Ecaterina a II întinse mâna sa de protecțiune aristocrației polone, țărani și haidamacii au fost striviți cu ajutorul armatei ruse, dar Polonia aristocrată (șleahetsca) la rândul ei simți în curând mâna împărătesei. În curând țarina luă parte la împărțirea regatului lui Poniatovsky. Intreaga Ucraină din partea dreaptă a Dni-prului a fost alipită la Rusia, iară Galiția căzu sub domnia Austriei (1773).

Ast-fel s'a rupt în două nenorocita eroică Ucraina; Galiția avu însă norocul de a cădea în partea unui stat civilizat și acolo s'a refugiat cultura națională a poporului Ucrainean, menită a transforma în viitor această parte a vechei Ucraine în Piemontul viitoarei Ucraine, eliberate poate de sub jugul asiatic al Rusiei.

Și dacă Ucrainenii n'au putut realiza idealul lor național, dacă n'au reușit a forma un stat republican și democrat, precum au fost tendințele și aspirațiunile acestui popor slav, apoi cauza se află în situațiunea geografică a teritoriului locuit, așezat în drumul mare a emigrațiunii popoarelor nomade, cari să împingeau în mersul lor spre Europa.

Aceasta e cauza tuturilor dezastrelor politice a Ucrainei.

Naționalitatea Ucraineană presintă în momentul de față un fenomen social. curios Populațiunea sa e de peste 34 milioane de țărani, care posedă o pătură cultă, conștientă naționalicește și așezată de a'și crea o situațiune politică prin sine stătătoare.

Tezaurul literal al Ucrainei se află strâns în poezii

populare, snoave, proverbe, povestiri istorice. Sub acest raport, poporul rutean nu cedează nici unuia din popoarele europene; poezia lirică a rutenilor e remarcabilă atât din punctul de vedere a inspirațiunii cât și a calității ca formă; poezia epică și mai cu seamă cea istorică nu'și are rivală, de cât în literatura serbă și spaniolă. De la drujinele până la evenimente cele mai recente, ca revoluțiunea aristocrației maghiare de la 1848, revoluțiunii polone din 1863, emancipației servilor din Galiția de la 1848, emancipațiunea analoagă din Rusia din 1861 toate aceste momente istorice să reflectă perfect în poezia Ukraineană.

D-nu *Buslaew*, profesor cunoscut din Moscova emite următoarea părere autorisată asupra poeziei epice a rutenilor :

«Poezia malo-rusiană e mai cu seamă bogată în cântece «istorice de mare valoare și în *dumi* (gânduri) cari datează din secolii XVI și XVII. Din generații în generații, ele păstrează amintiri precise despre lupta poporului Ukráinean [cu turcii, tătarii și polonii. Sub acest raport poezia Ukraineană prezintă un compliment esențial față de poezia populară velico-rusă, care e foarte «săracă în tradițiuni istorice. *Duma* ne dă din altă parte «ideia la ce grad înalt poate să ajungă fantezia poporului, «educat printr'o viață istorică de lupte uriașe».

A. Ramband în cartea sa «*La Russie Epique*» scrie : «Din povestiri mai mult de cât din cântecile epice se «poate cunoaște caracterul poporului Ukrainean. Malo-Rusia să deosibește esențial de Rusia».

M. Bélinsky celebrul critic literal al Rusiei în studiile despre *cântecul lui Igor* (*Slovo o polcu Igoreve*) se exprimă ast-fel :

«*Cântecul lui Igor* denotă într'un mod hotărât originea

»sa meridională. Forma grațioasă a limbei sale ne amin-
 «tește idiomul actual a Ucrainei. Ceia însă ce vorbește
 «mai mult în favoarea provenienței sale Ukrainene este
 «*habitus* poporului zugrăvit în cântul. Este ceva duios,
 «nobil și uman în raporturi naturali a actorilor din poema :
 «Totul face să ne gândim la Rusia meridională, unde și
 «acum se găsește ceva din acest uman și nobil în familii
 «Ukraniene ; unde rapoarte între sexe sunt întemeiate
 «pe afecțiune și nu pe forța brutală sau interes, unde
 «femeia se bucură de stima și drepturile de om. Adică
 «tocmai ceva opus ce a fost și este în Rusia de la Nord
 «și Nord-răsărit, unde rapoarte de familie se deosibesc
 «prin grosolănie și brutalitate, unde femeia este redusă
 «la stare de vită sau de alt animal domestic, și dragostea
 «e străină de căznicie. Comparați modul de a trăi a
 «țăranilor ruteni, a clasei burgheze, a comercianților și
 «a celorlalte clase cu aceleași straturi sociale din Mosco-
 «via și vă veți convinge că *Cântul lui Igor* e de origine
 «Ukraineană».

«Colorile poeziei și-a stilului, caracterul curagiului
 «cavaleresc ce se află în această istorică poemă — totul
 «apropie cântul lui Igor de cântecele cazacilor din Ukraina...
 «căci Ukraina a format un organism politic deosebit, unde
 «fiecare trăia în viața comună a tuturilor, se dezvoltă tot
 «așa de liber, precum liber a fost aerul stepelor ; individul
 «cunoștea bine afacerile patriei sale, inima sa palpită
 «în unison cu inima țării.

«De aceia poezia populară a Ucrainei și reflectă așa
 «de credincios viața istorică a statului. Câtă poezie în
 «această istorie poetică»..... (*Belinski*. Operile complete
 IV vol. 89 — 226 pag.). O poezie populară istorică de
 așa valoare trebuia să dea o literatură națională remarcabilă ; și dacă s'a întâmplat altfel, apoi cauza reșede în

întregimea sa în condițiuni politice nefaste, cari au zădărnicit poporul Ukrainean în curgerea vremurilor de a'și croi o organizațiune națională liberă și independentă».

Totuș, cu toate obstacole istorice, literatura acestui mare popor a dat omenirii multe monumente de o ne-tăgăduită valoare. Literatura în Europa orientală s'a născut cu aparițiunea creștinismului, care a fost introdus la Kiew pe la finitul secolului X-lea Sf. Scriptură, tradusă mult înainte în limba bulgară, a fost adusă aci de predicatori. Intâia carte cunoscută la Kiew a fost scrisă în limba străină poporului. Această limbă bisericească împedica întrebuintărea idiomului național în literatură. Cu toate astea din secolul XI-lea la Kiew, apoi în Valinia, la Galici și Cernigow începură să apără *Letopisițe*. Formele limbei naționale încep a apare printre linii limbei bisericești, narațiunea religioasă și dogmatică se vede mereu întreruptă prin povestea unor fapte răsboinice, prin dialoguri, discurse, proverbe, prin chiar versuri. Astfel a fost scris letopisețul din Wolinia-Galici. Profesorul cunoscut al Moscovei d. *Solovieff* ¹⁾ astfel deosebește acest letopiseț de cele-lalte: «povestirea cronicarului meridional se distinge de cronică novgorodiană prin bogăția «detalielor, prin stilul pitoresc, vioiciunea, prin caracterul «său artistic, ași putea zice: Letopisețul din Volinia se «deosebește mai cu seamă prin forma sa poetică. Imposibil «de a nu vedea acolo influența naturei meridionale și a «caracterului *unui popor deosebit*. Pe când povestirea «cronicarului de Suzdal (intâiul centru viitorului principat al Moscovei) e seacă, vorbăreață, fără a fi artistică ca «cea meridională».

Părerea lui Solovieff este că *Letopisețul lui Nestor*,

¹⁾ *Istoria Rusiei* t. III, pag. 151.

ca și *cântul lui Igor* sunt operele vechei Ucraine. Aceste operi formează începutul literaturii Ucrainene și au avut o influență indirectă asupra Rusiei de la Nord-Răsărit.

Pe baza așa de solid clădită literatura Ucraineană a putut treptat, treptat să ajungă în secolul XIX să dea o pleiadă de scriitori de întâia mână, precum au fost Kotliarevsky, Gogol-tata, Gulak-Artemowsky, Kwitka, Tzer-telew, Bodiansky, etc. și în fine Taras Șevcenco, marele poet al Ucrainei, născut la 1809 și mort la 1861.

Marele poet Ucrainean Șevcenco a fost poet popular în adevăratul sens al cuvântului. El s'a născut rob a unui moșier din guvernamentul Kiewului; orfan de tată și mamă din cea mai fragedă copilărie el a suferit toate umilințele și toate suferințele unui sclav: a fost lacheu, argat de curte, cioban; stăpânul său, observând că adolescentul posedă mare aptitudine pentru pictură și calculând că un sclav, care ar deveni pictor cu talent i'ar aduce mare profit bănesc, trimise pe Șevcenco la Petersburg pentru a învăța pictura.

La Petersburg (sau Petrograd cum l'a botezat actualul țar rus din familia Holstein-Hortop) Taras Șevcenco a făcut cunoștință c'o pleiadă de tineri pictori, elevi ai Academiei de Belle Arte și în fine a fost prezintat celebrului pictor rus de pe acele vremuri Bruloff, care ajutat de poetul rus Jukowsky, a strâns suma de 1.500 ruble cu care sumă marele poet Ucrainean a fost *răscumpărat din robie*.

Șevcenco a isprăvit studiile sale la Academia de Belle Arte și la 1840 a apărut întâiul său volum de poezii sub titlul de «*Kobzar*».

Pela 1845 Șevcenco recunoscut ca poet de mare valoare, s'a stabilit la Kiew unde deveni amic a lui Kostomarow istorician rus — și a lui Kuliș, cunoscutul publicist etno-

graf. Influența, pe care poetul a exercitat asupra acestor oameni de știință cu *dragostea* sa nețărmuită pentru popor cu *ura implacabilă și sfântă* în contra Țarismului și Rusiei Țariste — au produs și trebuia să producă o revoluție în sufletele lor.

Și iată că Kostomarow împreună cu Șevcenco pun la cale formarea unei societăți secrete panslavistă. Societatea aceasta a fost denumită *Frăția Kyrillo-Methodiană*; dânsa avea de scop:

«Emanciparea poporului Ukrainean din robie, răspândirea instrucției printre țărani Ukraineni, deșteptarea «națională a poporului Ukrainean».

Această uniune panslavistă, concepută la Kiew n'are nici o asemănare cu panslavismul muscălesc.

Kostomarow și Șevcenco nu admiteau în programul elaborat de ei intolerența bizantină în materie religioasă, nu admiteau asemenea nici egemonia unui popor asupra celor-lalte popoare ceia ce stă înscris drept temelie în programul panslavist a muscalilor.

Panslavismul umanitar a lui Șevcenco este pe deantregul exprimat în poemul său «*Husu*», dedicat lui Șaffarik.

Amicii lui Șevcenco, firește, în curând deveniră victime regimului despotice al Rusiei. La 1847 ei toți fură denunțați de Iușefowici spionul poliției, ca membrii unei societăți secrete.

Țarul Nicolai I ordonă trimiterea lor în exil. Poetul Șevcenco a fost înregimentat ca soldat într'un batalion, care ținea garnizoana într'o fortăreață mică din fundul guvernamentului Ecaterinodar. După ordinul odios al țarului *Taras Șevcenco n'avea drept de a scri și de a picta*.

Acest ordin al țarului Nicolai I, este o crimă comisă în contra culturii umane, în contra întregului popor Ukrainean.

Nouă ani de zile poetul Șevcenco n'a putut scri și n'a scris nimic, fiind păzit de aproape de călăii țarului, executori fideli ai ordinului său sălbatic.

Amnestiat la 1857, bolnav poetul revenit din exil s'a stabilit iarăși în Ucraina sa iubită, unde a scris sublemele sale poezii.

Drept testament, pe patul de moarte Șevcenco a lăsat poporului Ucrainean următoarea poruncă :

PORUNCA

*De-oi muri — pe o movilă
Naltă să mă culce
In câmpia cea întinsă
In Ucraina dulce*

*Ca să văd întinse lanuri
Dniprul furtunatec
Și s'aud abrupte maluri
Vâjiind sălbatec*

*Ca să ducă din Ucraina
Pe albastre unde
Vrăjmășescul sânge, care
Peste tot pătrunde*

*Părăsi-voiu munți și lanuri,
Mi-oi lua avântul
Cu o lină înălțare
Pân'la Domnul Sfântul.*

*Vremea 'n rugă să vă treceți
Voi, și'n, umilire
Mie până atunci nu-mi pasă
De Dumnezeire!*

*Ridicați-vă și rupeți
Lanțurile toate
Și stropiți cu sânge mârșav
Scumpa libertate*

*Iar pe urmă'n ginta mare
Liberă înaltă
Să mă pomeniți cu-o vorbă
Blândă și curată.*

Gonită sălbăticește, persecutată brutal cultura poporului Ukrainean s'a refugiat în Austria, unde mulțumită regimului constituțional al imperului austriac a putut să înflorească, a putut să se desvolte, scăpând din nimicirea *tesaurul minunat a însușirilor sufletești* a unui popor bogat înzestrat de Dumnezeu.

Galiția de la Răsărit a devenit Piemontul Ucrainei robite de muscali.

A nega acestui popor dreptul său *la libertate*, la lumină și civilizațiune, a nega existența chiar a unui popor de peste treizeci de milioane — este o simplă aberațiune mintală, datorită atmosferei de duhoare reacționară care a cuprins pătura noastră așa zisă cultă, îngenunchiată înaintea absolutismului asiatic a Țarismului muscălesc.

IV.

ROMÂNIA ȘI UKRAINA

Ar fi greu să indicăm, unde și când pentru prima dată s'au întâlnit vecinii noștri Ucrainenii cu strămoșii Românilor.

În sec. X cnezii Ucrainenii din Kiew au stăpânit câtva timp Bulgaria. Trebuie să presupunem că au stăpânit în același timp și țărmul Mării Negre, servindu-se de dânsul ca de punte de trecere în Bulgaria. N'avem nici un indiciu care să ne arate că localitățile stăpânite de ucrainenii să mărgineau cu cele locuite de Români. Deabia în sec. XII auzim de un Iwan Bârladnic — izgonit de frații săi, cnezi din Kiew, care să refugiază în cnezatul dunărean cu capitala Bârlad. Nu să știe dacă iera un cnezat ucrainean sau român.

Pe la sfârșitul sec. XII avem indicii sigure că ținuturile stăpânite de cnezii ucrainenii galițieni să întind până la Gurile Dunării unde aveau un port al lor «micul Galici» (acum Galați).

Despre unul din acești cnezi Iaroslav Osmomâsl să vorbește în eposul ucrainean că ar fi închis porțile Dunării cu oștile sale. Unii istoricieni presupun că aceste porți ierau porțile de fier dela Vârciorova, alții, că ie vorba de luare în stăpânire a Deltei Dunării.

În sec. XIII n'avem izvoare care să ne indice urmarea stăpânirii de către ucraineni a ținuturilor Dunărene. Mongolii năvălitori cuprinseseră tot țărmul Mării Negre și România de acum. Ucrainenii s'au văzut nevoiți să se adăpostească în pădurile din Bucovina, Galiția, Kiew și Cernigow iar Români în Carpați.

În a doua jumătate a sec. XIV Ucraina cade sub stăpânirea poloneză. De acum se stabilesc relații mai strânse între Ucraina și principatul Moldovei. Moldova cade pentru un timp sub supremația Reginei poloneze Iadwiga și a bărbatului său, regele Iagailo. Stăpânirea pământurilor ucrainene, a Galiției și a Podoliei le-a servit ca punte de trecere spre principatul moldovenesc. Atunci între Ucrainenii, Galițienii și Români din Moldova se stabilesc legături strânse din cauza pe de-o parte a pericolului polonez, pe de altă parte a pericolului tătăresc.

Desigur faptul că erau de aceeași lege a contribuit mult la strângerea legăturilor. Moldova răușește în curând să scape de sub supremația Poloniei și devine un adăpost pentru ucrainenii persecutați de aceasta.

În sec. XV un luptător pentru neatârnamarea Ucrainei, cneazul Swidrigailo (frate bun cu Iagailo polonizat) după o luptă tenace cu Polonia pentru liberarea patriei sale, se adăpostește pentru câțva timp în Moldova cu gândul să reînceapă pe urmă iarăși lupta care durează până la sfârșitul vieții sale.

În a doua jumătate a sec. XV după ce Moldova devine puternică sub domnia lui Ștefan cel Mare, Ucrainenii din Galiția persecutați de Polonia caută ajutor la Moldoveni. S'a păstrat de atunci un cântec ucrainean despre «Voevodul moldovean Ștefan». Iera considerat ca prieten și apărător al Ucrainenilor împotriva Polonilor. Ștefan cel Mare a făcut câteva incursiuni în Polonia și a dat ajutor

Ukrainenilor cari se ridicase împotriva ei. În 1490 în fruntea răscolărilor ucraineni se afla «Muha din Moldavia» care a răușit să ridice întreaga Galiție până la Lemberg. După aceasta a fost o altă răscoală în potrivea Polonilor susținută de Ștefan cel Mare, și în capul căreia iera un pretendent la coroana Galiției. În 1509 când domnul Bogdan a mers împotriva Galiției la armata lui s'au alipit și ucraineni. Mișcarea ucraineană de atunci n'a răușit și a fost potolită de Polonezi. Mulți dintre capii ucraineni s'au refugiat în Moldova unde li s'a dăruit de către Bogdan pământuri de oarece averile lor din Galiția le-au fost confiscate. De la ei se trag o mulțime de familii vechi moldovenești Movilă-Vasilko, etc. Ei încetează relațiile de ajutor reciproc între Ucraineni și Români — relații cari aveau de scop apărarea în contra Polonilor.

Moldova cade sub supremația turcească și încetează să mai aibă politică proprie națională. Scaunul Moldovei ie disputat ba de un pretendent ba de altul. În luptele între diferiți domni se amestecă și ucraineni — mai ales acei numiți «Zaporojneni» cari formau republica militară de pe Dnipru. În a doua jumătate a sec. XVI una din partidele moldovenești a chemat pe scaunul moldovei pe capul zaporojnenilor cneazul Dumitru Wischniwetzki — numit și «Baida». Aceasta izgonește pe turci și ocupă Iașul însă e prins de aceștia și spânzurat.

Alt fruntaș al zaporojnenilor, care s'a încercat să ocupe scaunul Moldovei a fost Iwan Potcoavă. De aceasta se zice că ar fi fost de origine moldovenească. Dânsul răușește să ocupe Iașul însă e prins de Poloni cari se temeau de puterea lui și decapitat la Lemberg (1583). Avem mai multe fapte de acestea cari ne dovedesc relațiile strânse ce existau între poporul ucrainean și cel românesc. Aceste

două principate se ajutau mutual în fața pericolului vecinilor amenințători.

Existau în acelaș timp și legături culturale între aceste două țări. Ele își au începutul lor la sfârșitul sec. XIV. Faptul că limba bisericească slavonă și chirilicele erau întrebuintate de amândouă țările făceau și mai strânse aceste legături. De pildă Grigore Țamblac bulgar, diacon la sfârșitul sec. XIV al patriarhului bulgăresc, devine presbiterul bisericii din Suceava — apoi mitropolit ukrainean din Kiew. († 1416). Biserica și cultura ucraineană distrusă de mongoli regenerează sub influența lui Țamblac care își desfășurase activitatea sa în Moldova și Ucraina e un exemplu clasic al culturii bisericești comune în aceste două țări. Relațiile culturale religioase devin mai strânse, când Ukraina începe lupta ortodoxiei pravoslavnice împotriva catolicismului latin.

Moldovenii și în special boerii și mănăstirile moldovenești au fost de mare ajutor ukrainenilor în această luptă, atât din punct de vedere moral cât și material. Gospodarii moldoveni devin inițiatorii și protectorii diferitelor instituții ukrainene. Așa una din cele mai frumoase biserici din Lemberg — zidită în stil renaissance în sec. XVI, poartă numele de *biserică valahică* — fiindcă fondurile principale au fost dăruite de un voevod moldovean.

Legătura cea mai strânsă între aceste două popoare o formează Petru Movilă, mitropolitul Kiewului din sec. XVII, Dânsul e fondatorul renumitei academii latinoslavone din Kiew, regeneratorul bisericii ukrainene, imboldul unei noi renașteri culturale din Ukraina, al unei epoce foarte însemnate de cultură ucraineană. Petru Movilă era fiul unui domn moldovean — plecat de pe scaun în urma unei furtuni lăuntrice.

Movileștii erau de origină ukrainiană și păstrau legă-

turi de rubedenie cu magnații din Ucraina. Petru Movilă trăise mulți ani în Europa apuseană, și întorcându-se în Ucraina deveni îndrumătorul spiritual al ucrainenilor. Numele acestui mare moldovean e scris cu litere de aur pe paginile istoriei ucrainene.

Relațiile politice între Ucraina și Moldova se restabilesc în curând, după ce hatmanul Bogdan Hmelnitzky voidind să-și asigure ajutorul Moldovenilor împotriva Polonilor, însoară pe fiul său Timuș cu Ruxandra fca unică a domnului Vasile Lupu. Aceste relații încetează când Timotei Hmelnitzky cade în lupta cu Polonii de lângă Suceava. Domnița Ruxandra se reîntoarce la Iași după moartea bărbatului său.

Pentru cea din urmă oară, se folosesc ucrainenii de ospitalitatea moldovenească în 1709 când hatmanul Iwan Mazepa fuge în urma înfrângerii dela Poltava cu resturile armatei ucrainene și se refugiază în Basarabia. Mazepa moare în acelaș an și e înmormântat într'una din bisericile din Galați.

Așa dar în pământul românesc e îngropat unul dintre luptătorii cei mai vajnici ai neatârnării Ucrainei.

Vedem dar că din trecutul depărtat existau legături vii de prietenie reciprocă între moldoveni și ucrainenii. Într'adevăr între aceste două popoare n'au existat motive de ceartă — din contră a fost o pornire comună pentru neatârnare și ambele popoare au avut vrăjmași comuni ai acestei neatârnări¹⁾.

Aceiași pornire către neatârnare națională există și până în zilele noastre. Acesta e terenul pe care pot să reînvie simpatiile istorice în momentul de față.

¹⁾ Manuscris inedit a lui Bogdan Hasdeu; intitulat: *Caxacu, Caxacii*, familiile românești Cazacu, Căzăcescu.

În orice caz un stat ucrainean neatârnat ar fi un zid de apărare pentru țara românească în contra colosului putred de Nord. Statul ucrainean ar fi un vecin pacinic pentru România Mare.

Eliberarea Ucrainei e strâns legată de eliberarea Basarabiei.

V.

AUSTRIA ERIT IN ORBE ULTIMA!

Și acuma slăbiciunea Rusiei pe câmpiile de bătae este evidentă pentru toți; marele imperiu al țarilor e neputincios față de armatele germane și austriace.

Au trecut nouăsprezece luni de când a izbucnit războiul și numeroasele armate rusești se frământă pe loc, după ce au umplut lacurile Mazuriene cu mormane de cadavre. Rusia a pierdut deja până acum 14 guvernăminte din cele mai bogate.

Este evident că dacă Germania n'ar fi dus războiul pe două fronturi, dacă n'ar fi avut să ție piept vitezei armate franceze — Imperiul rus de mult ar fi fost cucerit de armatele germane. Dacă mai există Rusia, — e mulțumită alianței sale cu Republica Franceză.

Vastul imperiu al Țarilor mărginit la nord cu Marea Albă, la sud cu Marea Neagră, la răsărit cu Oceanul Pacific — e un colos pe picioare de argilă.

O furtună revoluționară în interiorul acestui imperiu va doborî pe acest colos la pământ... și furtuna se apropie.

Marele maestru și povățuitorul ascultat al Rusiei revoluționare moderne, Alexandru Herzen, vorbind despre viitorul apropiat al imperiului rus, a zis:

«Lumea slavă pășește spre federațiune; în calea sa ea e oprită de două imperii, din eare unul e european iar celalt semiasiatice. Noi nu credem că mai există cineva

care să considere serios că forma de stat în care s'a cristalizat Rusia în ultimii 200 ani, ar fi o formă durabilă și definitivă. *Imperialismul rus* cuceritor reprezintă un despotizm militar în cea mai grosolană formațiune, fiind rămășița unei organizațiuni pur asiatice; el este o dictatură exercitată de o dinastie cuceritoare.

«Rusia țaristă nu posedă o legislație ci un codice de ukazuri. Rușii n'au patrie în înțelesul adevărat al cuvântului; imperialismul Petersburgian a formulat-o într'un titlu bizar «*l'empire de toutes les Russies*», simțind bine că acest imperiu nu e un ce organic întreg ci este format din mai multe Rusii. Până la Petru cel Mare împrejurările istorice au făcut ca o sumedenie de popoare să fie împinse printr'o tendință centripedă spre Moscova și Petersburg, iar de aci înainte împrejurările istorice dau pe față o tendință contrarie centrifugă menită să dezagregeze această formațiune socială monstruoasă. În contra acestei tendințe istorice firești nu există nici o putere de rezistență. Așa ne povățuește istoria tuturor imperiilor mari făurite prin forța silnicei».

Așa dar după Herzen în calea realizării federațiunei popoarelor slave stau două imperii — Rusia și Austria.

Care din aceste două imperii este susceptibilă înfăptuirii tendințelor și aspirațiunilor firești ale popoarelor spre idealul național?

Rusia modernă e incapabilă să se transforme dintr'o monarhie absolutistă semiasiatică, într'o federațiune monarhică constituțională a celor 111 de popoare din care este compus imperiul rusesc.

Ura seculară ce s'a încuibat în sufletul amărât al popoarelor slave și neslave subjugate din Finlanda, Estlanda, Curlanda, Liflanda, Polonia, Ukraina, Turkestan, Kirhizia, Tătari, Armeni, Georgiani din Kaucaz, popoa-

rele mongole din Siberia — vorbește singură în această privință.

Tendențele și aspirațiunile rusești de a atrage către sine toate națiunile slave în vederea formării unui stat panrus în jurul tronului familiei germane Holstein Hor-top a țarilor — sunt absolut nerealizabile.

Organizarea forțelor conștiente ale Ucrainenilor, Polonilor, Finlandezilor, Litfanilor, Georgienilor, etc., formează astăzi elementele formidabile menite a dezagrega actuala alcătuire a statului rusesc. Momentul istoric pentru prefacerea acestui stat semiasiatic absolut într'un stat monarhic federalist a trecut și evoluțiunea firească a devenit imposibilă pentru Rusia.

Cu totul altfel se prezintă Austria în această privință. Monarchia austriacă formează un ce întreg atât din punctul de vedere geografic cât și economic. La 1867 între Austria și Ungaria s'a încheiat un tratat care a nesocotit tendințele și aspirațiunile naționale ale românilor, slovacilor și ucrainenilor. Când s'a încheiat acest tratat numai croații și polonii din Galiția au putut căpăta autonomia națională; celelalte națiuni din Austria s'au văzut sacrificate maghiarizării în Austria.

Totuși tratatul de la 1867 oglindește perfect de bine forțele naționale *conștiente* din acest moment istoric.

În timpul de față însă dualismul austro-ungar nu mai reprezintă și numai corespunde împrejurărilor istorice.

Epoca industrialismului a schimbat cu desăvârșire fața lucrurilor în Austro-Ungaria.

La 1867 burghezimea germană reprezintă într'adevăr interesele generale naționale în Austria, precum aristocrația maghiară era singura reprezentantă conștientă din Ungaria; restul populațiunilor din monarhie afară de poloni și horvați era pe o treaptă de conștientă politică

prea joasă pentru a avea înrăurire asupra evenimentelor istorice.

Azi mulțimea țărănească a naționalităților din Cisleitania s'a transformat în organisme naționale conștiente; boemii, slovacii, ucrainenii posedă acolo biblioteci, societăți de cultură și de propășire națională, o pătură orășencască proprie fiecărei naționalități, o elită intelectuală națională, o literatură și în fine un proletariat național deosebit al fiecărei națiuni. Această evoluțiune s'a făcut mulțumită industrializmului și se reflectă astăzi perfect în viața din năuntru a Austriei.

În Transilvania diferențierea naționalităților și-a încheiat procesul său firesc: Românii, germanii și slovacii au rezistat maghiarizării, păstrând fiecare însușirile lor naționale.

Așa dar dualismul și-a trăit traiul și Austria trebuie să se transforme într'o federațiune monarhică a tuturilor naționalităților din care s'a făurit imperiul.

Transformată într'o federațiune a popoarelor, suntem convinși că *Austria erit in orbe ultima!*

Această evoluțiune era pe cale să se facă dacă n'ar fi fost zădărnicită prin asasinatul din Serajevo.

Istoria va da pe față pe acela care a organizat acest asasinat pentru a stăvili mersul evoluționist al lucrurilor.

Pentru ca lucrurile să și poată lua mersul lor firesc a trebuit un războiu mondial sau o revoluțiune; valurile acestei revoluțiuni se vor ridica îndărătul armatelor cari se războiesc.

De această revoluțiune în întâiul rând nu va scăpa «*l'empire des toutes les Russies*» incapabil de a se transforma într'o federațiune a naționalităților.

Ukraina va fi liberată de sub jugul despotic al Rusiei.

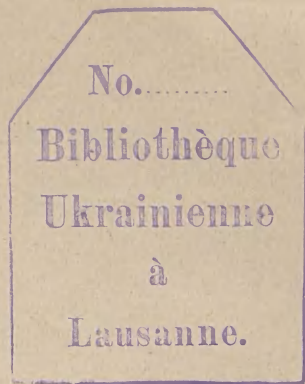

TABLA DE MATERIE

	<u>Pagina</u>
1. D-nul N. Iorga și D-rul Racovski	1
2. Națiunea și Omenirea	9
3. Poporul Ukrainean	21
4. Ucraina și România	37
5. Austria federală	43

Publications qui peuvent être commandées à la
publication de la „Revue Ukrainienne“, Lausanne.

En français.

- Dr. M. LOZYNSKY. Comment les Polonais comprennent leur liberté.
Appendice: Les aspirations des Polonais devant l'opinion
publique française à fr. 1.—
Prof. N. KOSTOMAROFF. Deux nationalités Russes, à . . . fr. 0.80
A. SEELIEB. L'Ukraine et les Ukrainiens, (Illustré), à . . . fr. 2.—
BARON BORIS NOLDE. L'Ukraine sous le protectorat russe, à . . . fr. 1.50
Les Annales des Nationalités, No. 4: Numéros consacrés à l'étude
de l'Ukraine, à fr. 2.25
UCRAINUS. La Pologne historique rediviva? à fr. 0.60

En anglais.

- BEDWIN SANDS. The Ukraine, 1re édition, à fr. 3.50
Prof. M. HRUSHEVSKY. The historical evolution of the ukrainian
problem, à fr. 1.25
G. F. STEFFEN. Russia, Poland and the Ukraine, à . . . fr. 1.—
V. STEPANKOVSKY. The Russian plot to seize Galicia, à . . fr. 1.—
S. RUDNITSKY. The Ukraine and the ukrainians, à . . . fr. 1.—

En italien.

- Dr. S. RUDNITZKYJ. L'Ucraina e gli ucraini, à fr. 0.50

En bulgare.

- Dr. L. TSEHEL'SKY. Elle ne délivre pas, elle opprime (= Russie)
à fr. 0.20
— L'Ukranisme est-il une intrigue allemande? à fr. 0.60
Prof. M. HROUCHEVSKY. Aperçu de l'histoire ukrainienne . fr. 0.15

En roumain.

- Z. ARBURE et Dr. L. TEGHEL'SKY. Rusia țaristă, à fr. 0.25

En tchèque.

- H. BOCZKOWSKY. Ukrajina a ukrajinska otazka, à fr. 1.—

En turc.

- Dr. L. TSEHEL'SKY. L'Ukraine, la Russie et la Turquie, à . fr. 60.—

En suédois.

- Dr. L. CEHEL'SKYJ. Ukraina sveriges bortglömda bundsförvant,
à fr. 0.25